

بنام خدا

حقوق عاطفی کودک در قرآن کریم

چکیده

مقدمه و هدف: قرآن کریم، به عنوان منبعی الهی و هدایتگر، توجه خاصی به حقوق کودکان دارد و به ویژه به جنبه‌های عاطفی تربیت آن‌ها پرداخته است. هدف این مقاله بررسی و تحلیل حقوق عاطفی کودکان در قرآن کریم است و تلاش دارد تا با تبیین آموزه‌های قرآنی، اهمیت این حقوق را در تربیت و رشد کودکان روشن سازد.

روش تحقیق

این پژوهش با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی به بررسی آیات قرآن کریم و تفاسیر معتبر مربوط به حقوق عاطفی کودکان پرداخته است. آیات مرتبط با موضوع انتخاب و به‌طور دقیق تحلیل شدند تا ابعاد مختلف حقوق عاطفی کودکان از منظر قرآن کریم شناسایی و تبیین گردد. همچنین از منابع تفسیری و احادیث معصومین (ع) برای تعمیق فهم موضوع استفاده شده است.

نتایج: نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که اصول تربیتی فرزندپروری در قرآن کریم شامل برخورد کریمانه، تربیت جنسی، آموزش اصول دین‌داری و احکام، مشورت با فرزندان، تقویت حس مسئولیت‌پذیری، و پرهیز از تبعیض است. تأمین نیازهای عاطفی کودکان، از جمله ابراز محبت و تحسین، و فراهم کردن فرصت‌های مناسب برای بازی و تفریح نیز نقش مهمی در رشد سالم جسمی و روانی آن‌ها دارد. این اصول، با تأکید بر محبت و احترام، به ایجاد شخصیت متعادل و جامعه‌ای پایدار کمک می‌کنند.

نتیجه گیری: این پژوهش نشان می‌دهد که قرآن کریم با تأکید بر اصولی همچون برخورد کریمانه، تربیت جنسی مناسب، آموزش دین‌داری، مشورت، و تقویت حس مسئولیت‌پذیری، راهنمایی جامع برای تربیت کودکان ارائه می‌دهد. توجه به نیازهای عاطفی و فراهم کردن محیطی سالم برای بازی و تفریح، از دیگر اصولی است که در تربیت صحیح و متعادل کودک نقش دارد. اجرای این اصول در خانواده‌ها می‌تواند به پرورش نسلی سالم، متعادل، و مسئولیت‌پذیر منجر شود و به ایجاد جامعه‌ای پایدار و متعالی کمک کند.

کلیدواژه‌ها: تربیت، حقوق عاطفی، کودک، قرآن کریم

کودکان به عنوان سرمایه‌های ارزشمند بشریت و آینده‌سازان جامعه، نقشی حیاتی در تعیین مسیر آینده خود و جامعه ایفا می‌کنند. رشد و پرورش آن‌ها بر اساس آموزه‌ها و مهارت‌هایی که در دوران کودکی کسب می‌کنند، شکل می‌گیرد. خانواده به عنوان نخستین و مهم‌ترین نهاد اجتماعی، وظیفه‌ای کلیدی در تربیت و آموزش کودکان دارد. دوران کودکی از مراحل بنیادین و تأثیرگذار زندگی است که در آن شخصیت فرد شکل می‌گیرد و بر این اساس، کودکان علاوه بر مراقبت‌های جسمانی، به پرورش اجتماعی، عاطفی، شخصیتی و هوشی نیز نیازمندند.

کودکان به عنوان سرمایه‌های اجتماعی جامعه، نیازمند حقوقی هستند که توجه ویژه‌ای به آن‌ها را می‌طلبد. هر کودکی به طور طبیعی حق دارد تحت هدایت و ارشاد یک مربی دلسوز و آگاه به توانمندی‌های خود دست یابد. بر عهده والدین و مربیانی که کودکان به آن‌ها سپرده شده‌اند، است که با روش‌های تربیتی صحیح آشنا باشند؛ دانشی که می‌تواند از معرفت دینی و یا دانش‌های دنیوی نشأت گیرد. دانش‌های دنیوی، که بر حس، عقل و شهود استوارند، ممکن است خطاپذیر باشند، در حالی که دانش‌های دینی که از وحی سرچشمه می‌گیرند، از هرگونه خطا مبرا هستند.

قرآن، علاوه بر نقش هدایتی‌اش، منبعی غنی از اصول و روش‌های تربیتی برای تمامی مراحل زندگی از کودکی تا سالخوردگی است. این کتاب آسمانی به دلیل اهمیت دوران کودکی، به ویژه به این مرحله توجه دارد، زیرا آینده هر فردی به دوران کودکی او وابسته است. از دیدگاه قرآن و احادیث معصومین (ع)، حقوق کودکان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و این حقوق نباید مورد غفلت قرار گیرد.

والدین باید نیازهای عاطفی کودکان خود را بشناسند و آن‌ها را برآورده کنند، زیرا این نیازها در شکل‌گیری شخصیت و رشد جسمی کودکان نقشی حیاتی دارند. کودکانی که در خانواده‌هایی بزرگ می‌شوند که به نیازهای عاطفی آن‌ها توجه می‌شود، معمولاً شادتر و با اعتماد به نفس بیشتری هستند. با این حال، والدین باید تعادلی برقرار کنند، زیرا برآوردن تمامی خواسته‌های کودک می‌تواند به رشد ناسالم شخصیت او منجر شود. توجه به نیازهای عاطفی کودکان از آن جهت اهمیت دارد که می‌تواند عاملی تعیین‌کننده در موفقیت‌ها و شکست‌های آتی آن‌ها باشد.

در بسیاری از آیات قرآن و احادیث معصومین(ع)، به صراحت یا به اشاره، به حقوق کودک پرداخته شده است. هدف این مقاله بررسی و تحلیل حقوق عاطفی کودکان از منظر قرآن کریم است. این مقاله تلاش می‌کند تا با تبیین آموزه‌های قرآنی و ارائه راهکارهایی برای حمایت از این حقوق، دیدگاهی جامع و مستند از حقوق عاطفی کودکان در اسلام و به‌ویژه در قرآن کریم ارائه دهد.

تربیت از دیدگاه قرآن کریم

ابتدا، برای همسو کردن ذهن و زبان خود در زمینه حدود و تعاریف، به تحلیل لغوی و مفهومی واژه "تربیت" می‌پردازیم. برخی این واژه را از ریشه "رب" به معنای پروریدن و برخی دیگر از ریشه "رَبَوَ" به معنای افزایش و فزونی می‌دانند. نویسندگان "التحقیق" نیز بین واژه‌های "ربیء"، "ربب" و "ربو" تفاوت قائل شده است. به گفته او، "ربیء" به معنای بلندی، "ربب" به معنای رساندن به کمال، و "ربو" به معنای پذیرش گستردگی و شکوفایی است که نتیجه آن افزایش و برتری می‌باشد.

بر اساس آیه کریمه: «اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُوَ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ»، طبق تفسیر علامه طباطبایی و نقل از شیخ بهایی، پنج دوره از حیات انسانی به شرح زیر اشاره شده است:

۱. دوره خردسالی (لعب و لهو = بازی و سرگرمی)

۲. دوره بلوغ و نوجوانی (زینة = آرایش)

۳. دوره جوانی (تفاخر = فخر فروشی)

۴. دوره میانسالی (تکاثر فی الاموال = افزون‌خواهی مال)

۵. دوره سالخوردگی (تکاثر فی الاولاد = افزون‌خواهی فرزندان).

برخی صاحب‌نظران بر این باورند که «ترکیه و تربیت متفاوت‌اند، زیرا تربیت مختص دوران کودکی است و ترکیه به دوران خاصی محدود نمی‌شود. تربیت با سیئه جمع می‌شود، در حالی که ترکیه با گناه و سیئه

سازگار نیست». بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که مفهوم «تربیت» تنها دوران کودکی و نهایتاً نوجوانی را شامل می‌شود، در حالی که «تزکیه» تمامی مراحل و شئون زندگی فرد را در برمی‌گیرد.

اصول تربیتی فرزند پروری

تربیت در پرتو قرآن کریم بر مجموعه‌ای از اصول اساسی استوار است که هدف آن توسعه شخصیت کودک از تمامی جوانب، اعم از جسمانی، روانی و اجتماعی است. این اصول را می‌توان به شرح زیر خلاصه کرد:

- **برخورد کریمانه:** کرامت انسانی یکی از مهم‌ترین اصول تربیتی در قرآن کریم است. قرآن بر تکریم انسان به عنوان خلیفه در زمین تأکید دارد، چنانکه در آیه "وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ..." (اسراء: ۷۰) آمده است. بنابراین، باید رفتارهای تربیتی کودکان و نوجوانان بر این اساس باشد که همواره کرامت و احترام آن‌ها حفظ شود.
- **حیا و تربیت جنسی:** قرآن بر اهمیت آموزش حیا و حفظ عفت، به ویژه در مسائل مربوط به خواب و استراحت تأکید می‌کند. خداوند می‌فرماید: "يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنُكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ..." (نور: ۵۸). این دستور به تقویت مفهوم حیا و احترام متقابل در خانواده کمک می‌کند.
- **آموزش اصول دین‌داری:** والدین باید اصول اساسی دین را به فرزندان خود بیاموزند. چنانکه در آیه "يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا..." (تحریم: ۶) آمده است، قرآن مؤمنان را به حفاظت از خود و خانواده‌شان از آتش دوزخ از طریق آموزش و هدایت دینی ترغیب می‌کند.
- **آموزش احکام دینی و شریعت:** آموزش احکام شریعت و تأکید بر اجرای فرائض دینی برای کودکان ضروری است. خداوند می‌فرماید: "وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا" (طه: ۱۳۲) و بر ضرورت آموزش و تداوم در آن تأکید دارد.
- **مشورت و احترام به نظر فرزندان:** احترام به نظرات فرزندان و مشارکت دادن آن‌ها در تصمیمات خانوادگی از اصول مهم تربیتی است. این اصل در داستان حضرت ابراهیم و پسرش اسماعیل (علیهم‌السلام) تجلی می‌یابد، جایی که او به پسرش گفت: "يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرَى..." (صافات: ۱۰۲).

- **تقویت حس مسئولیت‌پذیری:** قرآن کریم به اهمیت تقویت حس مسئولیت‌پذیری در کودکان اشاره دارد، همان‌طور که در داستان حضرت موسی (علیه‌السلام) بیان شده است: "وَقَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيهِ..." (قصص: ۱۱)، که نقش مادر را در آموزش مسئولیت و اعتماد به نفس به فرزندش نشان می‌دهد.
- توجه به بازی و سرگرمی کودکان: بازی حق طبیعی کودکان است و به رشد جسمی و روانی آن‌ها کمک می‌کند. برادران یوسف (علیه‌السلام) به پدرشان گفتند: "أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعْ وَيَلْعَبُ..." (یوسف: ۱۲)، که اهمیت بازی و سرگرمی در زندگی کودک را نشان می‌دهد.
- **پرهیز از تبعیض میان فرزندان:** تبعیض میان فرزندان منجر به حسادت و کینه می‌شود. اسلام از هرگونه تبعیض در محبت و رفتار به شدت نهی می‌کند، همان‌طور که در داستان یوسف (علیه‌السلام) و برادرانش مشاهده می‌شود.
- **احتراز از رفتارهای منفی:** باید از رفتارهایی که به کودکان آموزش فریب یا نیرنگ می‌دهد، پرهیز کرد، همان‌طور که برادران یوسف (علیه‌السلام) از گفتار پدرشان برای توجیه اعمال خود استفاده کردند.
- **گذشت و بخشش:** عفو و گذشت از خطاهای فرزندان و هدایت آن‌ها با مهربانی از اصول اساسی تربیت اسلامی است. این اصل در برخورد حضرت یعقوب (علیه‌السلام) با فرزندانش پس از اعتراف به خطا تجلی می‌یابد: "قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي..." (یوسف: ۹۸).

۱. برخورد کریمانه

در قرآن، اصل کرامت وجودی انسان به عنوان خلیفه‌اللهی، زیربنای تربیتی است: "وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ..." (اسراء/ ۷۰). بنابراین، رفتارهای تربیتی کودک و نوجوان باید بر اساس این دیدگاه باشد. قرآن توصیه می‌کند که فرزندان را به نام و نسبشان بخوانید تا کرامت شان حفظ شود: "أَدْعُوهُمْ لِأَبَائِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ فَإِنْ لَمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُمْ بِهِ وَلَكِنْ مَا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا (احزاب - ۵). یعنی: آنها (پسر خواندگان) را به نام پدران [واقعی] شان بخوانید، که این نزد خدا عادلانه‌تر است و اگر پدران شان را نشناختید، پس برادران شما در دین و دوستان هم پیمان شما خواهند بود، و در مورد آنچه (نسبت دادن پسر خوانده - ظهار) که آن را به خطا انجام د ادهاید، بر شما گناهی نیست ولی [در مورد] آنچه که دل هایتان به عمد مرتکب شده است [بر شما گناه خواهد بود]، و خدا بسیار آمرزنده مهربان است

نزدیک شد، یکی را بر دوش و دیگری را در بغل گرفت و به اصحاب خود فرمود: کودکان را بغل بگیرید و به مدینه بروید (منطقی، ۱۳۷۳).

در عصر امام صادق(ع) در حالی که حضرت در بیرون از خانه تشریف داشتند، کودکی را دیدند که به خاطر کودکی که در آغوش پدرش بود، گریه می‌کند. امام از پدرش پرسید: چرا این کودک گریه می‌کند؟ پاسخ داد: کودکی در آغوشم بود و این کودک نیز می‌خواهد به آغوشم بیاید، در حالی که من خسته‌ام. امام به پدر فرمود: وای بر تو! آیا نمی‌دانی این کودک به سبب گریه‌اش احساس ناراحتی می‌کند؟ تو کودکت را خوشحال کن. امام کودک را گرفت و در آغوش خود قرار داد تا کودک آرام شود. (بحارالانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۸۹)

۷. ورزش و نقش تربیتی آن

ورزش نیازهای جسمی و روحی کودکان و نوجوانان را تأمین کرده و تأثیرات جسمی مثبتی دارد. در روایات متعدد از پیشوایان دین، ورزش‌هایی مانند کوه‌نوردی، شنا، اسب‌سواری و تیراندازی به عنوان فعالیت‌های مفید توصیه شده‌اند.

امام صادق(ع) نقل می‌کند که روزی پیامبر(ص) به خانه فاطمه(س) رفت و امام حسن و امام حسین(ع) نیز همراهش بودند. پیامبر(ص) به آن‌ها گفت: برخیزید و با هم کشتی بگیرید. وقتی فاطمه زهرا(س) که برای کاری بیرون رفته بود، بازگشت و دید که پیامبر(ص) می‌گوید: "عجله کن حسن، بر حسین سخت بگیر!" فاطمه(س) تعجب کرد و پرسید: آیا بزرگتر را بر کوچکتر تشویق می‌کنید؟ پیامبر(ص) پاسخ داد: "من حسن را تشویق می‌کنم در حالی که جبرئیل حسین را تشویق می‌کند و می‌گوید: یا حسین، بر حسن سخت بگیر" (بحارالانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۸۹)

این روایت نشان می‌دهد که پیشوایان دینی ما، فرزندان خود را به ورزش برای تندرستی و تقویت بدنی تشویق می‌کردند. در فرهنگ دینی، سرگرمی‌های مطلوب و مشروع توصیه شده‌اند، زیرا اگر در ساعات فراغت کودکان بازی‌ها و سرگرمی‌های ثمربخش روانی و جسمی وجود نداشته باشد، فرصت‌ها به بطلان می‌گذرد و ممکن است عوارض جسمی و روحی متعددی ایجاد شود. تلاش و سرگرمی‌های مفید و مصلحت‌آمیز زمینه تربیت و تشویق کودکان و نوجوانان به فعالیت‌های مفید را فراهم می‌آورد.

امام صادق (ع) فرمودند: "تنبلی و کسالت، دشمن تلاش است" (کتاب العیال، ج ۱، ص ۲۹۹). این روایت نشان می‌دهد که کسالت و تنبلی منشأ بسیاری از ناهنجاری‌های اجتماعی و اخلاقی است و اغلب سرگردانی‌ها و ناشایستگی‌ها از آن ناشی می‌شود.

در ورزش‌های گروهی، کودکان دوستی، رقابت، افتخار، برنده شدن و بروز شخصیت خود را که در درون پنهان داشتند، ظاهر می‌کنند. از جمله آثار مثبت ورزش، تقویت جنبه‌های جسمانی است؛ اما عمده‌ترین اثر ورزش، تقویت فکری، اعتماد به نفس، درک میزان توانایی خود و رقیب و باور کردن دیگران است که این‌ها سبب می‌شوند تا عقل و خرد کودکان پرورش یابد و رشد کند. تا آنجا که گفته‌اند: "ورزش‌هایی که به کودکان داده می‌شود، باید چنان باشند که به تربیت قوای فکری و نظم روحی آنان منتهی گردد، بدین معنا که تکوین اخلاق کنند، منش ایجاد کنند، عادت‌های مطلوب را پایه‌گذاری نمایند و یا حس ابتکار را بیدار کنند و این همه را ضمن بازی کردن بهتر از هر گونه درسی می‌توانند یاد بگیرند؛ زیرا اثر چنین آموزشی ضمن بازی‌ها تا پایان عمر باقی می‌ماند" (پاک نژاد، ۱۳۶۱).

هرچند باید توجه داشت اگر جهت ورزش نادرست باشد، همین ورزش تبدیل به ضد ارزش می‌گردد و ممکن است آسیب‌هایی مانند پرخاشگری، ماجراجویی، سودطلبی، غرور کاذب و خودمحوری به دنبال داشته باشد. ورزش می‌تواند زمینه تعدیل روحیات را فراهم کند. آموزش فردی که دچار ناهنجاری‌های روانی است، کمتر می‌تواند رضایت‌بخش باشد؛ زیرا در ساعات تدریس و حضور کودکان در کلاس، به دلیل نوسانات فکری، از درس و ارائه مطالب لذت نمی‌برد و به تدریج از دوستی و فضیلت‌خواهی او کاسته می‌شود.

در کنار تمامی موارد بالا باید توجه داشت که یکی از نکات مهمی که والدین باید به آن توجه کنند، پرهیز از افراط در محبت است. خداوند در سوره منافقون، مسلمانان را از محبت و علاقه زیاد به مال و فرزند که باعث غفلت از یاد خدا می‌شود، برحذر می‌دارد و می‌فرماید: "يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ". یعنی: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید، مبدا اموال و فرزندان، شما را از یاد خدا غافل گرداند و هر کسی چنین کند از زیانکاران است» (منافقون: ۹). چراکه، محبت بیش از حد و نادرست، می‌تواند باعث نازپروردگی، لوس بار آمدن و از خود راضی شدن کودک شود. این وابستگی شدید به والدین، فرزندان را از کسب استقلال باز می‌دارد و زمینه ضعف و سستی کودک و عدم شکیبایی و پایداری او در مقابل مشکلات را فراهم می‌کند.

همچنین، امام علی (علیه السلام) می‌فرماید: "أَحِبُّوا الصِّبْيَانَ وَارْحَمُوهُمْ، وَإِذَا وَعَدْتُمُوهُمْ شَيْئًا فَفُوا لَهُمْ". یعنی: "کودکان را دوست بدارید و به آنها رحم کنید و اگر به آنها وعده ای دادید، به آن عمل کنید". " این حدیث اهمیت محبت و مهربانی با کودکان و وفای به عهد را نشان می‌دهد.

نتیجه گیری

قرآن کریم به عنوان یک منبع هدایت جامع، اصولی را برای تربیت فرزندان ارائه می‌دهد که به نیازهای مختلف جسمی، روانی و معنوی آنان پاسخ می‌دهد. ائمه معصومین نیز با تأکید بر محبت، مهربانی، بازی و آموزش اصول دینی، به والدین یادآوری می‌کنند که تربیت کودک باید بر اساس مراحل باشد که متناسب با سن و نیازهای اوست.

اصول تربیتی فرزندپروری در قرآن و سیره پیامبران، بر مبنای کرامت انسانی، احترام، و آموزش دینی استوار است. از جمله اصول کلیدی می‌توان به برخورد کریمانه با فرزندان، که بر اساس اصل کرامت انسانی است، و تربیت جنسی که با رعایت حریم‌ها و تقویت حس حیا مندی همراه است، اشاره کرد. همچنین، آموزش اصول دین‌داری و احکام شریعت، به ویژه از طریق نمونه‌برداری از پیامبران، به والدین توصیه شده است تا فرزندانشان را در مسیر هدایت و دیانت قرار دهند. مشورت و احترام به نظر فرزندان، و تقویت حس مسئولیت‌پذیری در آنان، از دیگر اصول مهم در تربیت به شمار می‌آید.

توجه به نیازهای عاطفی کودک و پرهیز از تبعیض و بدآموزی در میان فرزندان، نقش بسزایی در شکل‌گیری شخصیت و رشد سالم آنان دارد. والدین باید به ابراز محبت، تحسین و تشویق فرزندان، و ایجاد فرصت‌های مناسب برای بازی و تفریح آنان توجه کنند. سیره پیامبر (ص) و اهل بیت (ع) نشان می‌دهد که بازی و سرگرمی حق طبیعی کودک است و این امر به رشد جسمی و روانی او کمک می‌کند. همچنین، پرهیز از تحقیر و سرزنش، و اهمیت دادن به شخصیت کودک، موجب ارتقاء روحیه و اعتماد به نفس او می‌شود.

در نهایت، تربیت عاطفی صحیح و جامع، که شامل ابراز محبت، ایجاد محیطی امن و حمایت‌کننده، آموزش اخلاق و عبادات، و فراهم کردن زمینه‌های رشد روانی و اجتماعی است، می‌تواند به رشد و تعالی شخصیت کودک منجر شود. این رویکرد تربیتی نه تنها به کودک کمک می‌کند تا فردی متعادل و مسئولیت‌پذیر باشد، بلکه پایه‌های یک جامعه اسلامی سالم و پایدار را نیز تقویت می‌کند. از این رو، والدین و مربیان باید با توجه

به آموزه‌های قرآنی و تعالیم ائمه معصومین، به تربیت همه‌جانبه کودکان بپردازند تا نسل‌هایی آگاه، مومن و اخلاق‌مدار پرورش دهند.

اصول تربیتی فرزندپروری، که شامل آموزش دینی، احترام، محبت، و توجه به نیازهای عاطفی و تفریحی کودک است، باید به‌طور جامع و منسجم در خانواده‌ها پیاده‌سازی شود. این اصول نه‌تنها به تقویت رابطه والدین و فرزندان کمک می‌کند، بلکه موجب رشد سالم و متوازن شخصیت کودکان و نوجوانان خواهد شد. این رویکردها در نهایت به ایجاد جامعه‌ای سالم و با ثبات منجر خواهند شد.

منابع:

- ۱- الميزان في تفسير القرآن، علامه طباطبائي
- ۲- المفردات في غريب القرآن، راغب اصفهاني
- ۳- التحقيق في كلمات القرآن، حسن مصطفوي
- ۴- تربيت کودک در جهان امروز، احمد بهشتي
- ۵- الطبرسي، رضى الدين ابى الحسن بن فضل، مكارم الاخلاق، مؤسسه الاعلمى، ۱۳۹۲.
- ۶- مجلسي، محمدباقر، بحار الانوار، بيروت، مؤسسة الوفا، ۱۴۰۳.
- ۷- حر عاملي، محمد بن حسن، وسائل الشيعة، تهران، المكتب الاسلاميه، ۱۳۶۷
- ۸- كليني، محمد بن يعقوب، اصول كافي، چاپ چهارم، ترجمه آيت الله كوه كمره اي، انتشارات اسوه، ۱۳۷۹.
- ۹- وسائل الشيعة، ج ۱۵، ص ۱۹۴
- ۱۰- منطقي، مرتضى (۱۳۷۳)، روانشناسي تربيتي، جهاد دانشگاهي واحد استان البرز (خوارزمي)، ص ۵۶۰
- ۱۱- بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۸۹.
- ۱۲- كتاب العيال، ج ۱، ص ۲۹۹.
- ۱۳- پاكنژاد، سيدرضا، اولين دانشگاه و آخرين پيامبر(ص)، ج ۱۶، ص ۶۴، چاپ سوم، تهران، كتاب فروشي اسلاميه، ۱۳۶۱.